

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

8 vtrum diuinatio, quæ sit per fortes, sit licita.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

quod ad voluntaria ac per hoc esse
 dum quandoq; cau-
 sa in animal con-
 forme effectui cau-
 salo in humanis
 ubi gratia. Caelum
 inchoat humana ad
 bella, causat in ani-
 malibus dispositione
 moleritas, ex qb⁹
 procedunt tales mo-
 tus, aut voces, mugit-
 us, garrus &c. ani-
 mali. Vnde cogni-
 tio huiusmodi con-
 temptum, contem-
 ptum sumet futuri
 belli inter homines.
 Et sic verificatur, q^o
 motus animalium sunt
 ratione pertinenti
 ad se, & cum hoc fi-
 gificantur quandoque
 co omnia cause cog-
 nitionis coelestium in
 humanis. Quod au-
 tem dicitur ea, quae
 in animalibus sunt, ad
 non referantur, &
 huiusmodi, & supersti-
 tiosum est. Secundum
 est, quod accipere
 quandoque o men-
 tionem praemissa,
 vel eamquam ex di-
 uina datione prouide-
 dia, non est peccatum,
 ut in responsione ad
 tertium habes: si ta-
 men ex hoc persona
 non se imprudenter
 periculo exponat ma-
 gis quoniam non pro-
 pterea excusaretur:
 sua enim credulitas,
 seu oratio no debet
 facere homine pra-
 uum. Oportet. n.
 animi percipere lu-
 men, aut praecceptum
 ad haec, & non ex fo-
 ra hanc facili creduli-
 tate, aut fiducia mo-
 tum ad opus. Omen
 namque ad cognitio-
 nem, non ad opera-
 tionem licitum ex no-
 stra erga Deum fide-
 m, intelligitur.

In hocfti duo considerari oportet. Primum quide,
 vt operationes huiusmodi non extendantur, nisi
 ad praecognoscenda futura, quae causantur per mo-
 tus coelestium corporum, vt supra dictum * est. Sec-
 undum, vt non extendantur, nisi ad ea, quae aliqua-
 liter possunt ad huiusmodi animalia pertinere. Con-
 sequuntur enim per celestia corpora cognitionem
 quandam naturalem, & instinctum ad ea, quae eor-
 um vitae sunt necessaria: sicut sunt immutationes,
 quae fiunt per pluuias, & ventos, & alia huiusmodi.
 Alio modo, instinctus huiusmodi causantur ex
 causa spiritali, scilicet vel ex Deo, vt patet in colu-
 ba super Christum descendente, & in coruo, qui
 parit Heliam, & in cere, qui euomit, & eiecit Io-
 nam. Vel etiam ex demonibus, qui vtuntur huius-
 modi operationibus brutorum animalium ad im-
 plicandos animos hominum vanis opinionibus.
 Et eadem ratio videtur esse de omnibus alijs huius-
 modi, praeterquam de omnibus: quia verba huma-

cognitione animi ad praecogno-
 scendum futura, quod est augu-
 rari, non videtur esse illicitum.
 ¶ 3. Praet. Gedeon in numero san-
 ctorum ponitur, vt patet ad Heb.
 11. sed Gedeon vsus fuit homine
 ex hoc, quod audiuit recitatio-
 nem, & interpretationem cuius-
 dam somnij, vt Iudic. 7. dicitur.
 Similiter Eliezer seruus Abrah-
 ae, vt legitur Genes. 14. ergo videtur,
 quod talis diuinitio non sit
 illicita.

SED CONTRA est, quod dicitur
 Deut. 18. Non inueniatur in
 te, qui obseruet auguria.

RESPON. Dicendum, quod
 motus, vel garrus animi, vel
 quaecumque dispositiones in hu-
 iusmodi rebus consideratae, ma-
 nifestum est, quod non sunt cau-
 sa futurorum euentuum: vnde ex
 eis futura cognosci non possunt,
 sicut ex causis. Relinquitur ergo,
 quod si ex eis aliqua futu-
 ra cognoscantur, hoc erit in-
 quantum sunt effectus aliquarum
 causarum, quae etiam sunt cau-
 santes, vel praecognoscetes fu-
 turos euentus. Causa autem oper-
 ationum brutorum animalium
 est instinctus quidam, quo mo-
 uentur motu naturali: non enim
 habent dominium sui actus. Hic
 autem instinctus potest ex dupli-
 ci causa procedere. Vno quidem
 modo, ex causa corporali. Cum
 enim bruta animalia non habeant
 nisi animam sensitivam, cuius
 omnes potentiae sunt actus cor-
 poralium organorum, subiacet
 eorum anima dispositioni conti-
 nentium corporum, & primor-
 dialiter coelestium: & ideo nihil
 prohibet aliquas eorum opera-
 tiones esse futurorum signa, in-
 quantum conformantur disposi-
 tionibus corporum coelestium,
 & aeris continentis, ex quibus
 proueniunt aliqui futuri euentus.

Ana, quae accipiuntur pro homine, non subduntur
 dispositioni stellarum: disponuntur tamen secun-
 dum diuinam prouidentiam, & quandoque secun-
 dum daemoneum operationem. Sic ergo dicen-
 dum, quod omnis huiusmodi diuinitio si exten-
 datur ultra illud, ad quod potest pertinere secun-
 dum ordinem naturae, vel diuinam prouidentiae, est
 superstitiosa, & illicita.

AD PRIMUM ergo dicendum, q^o hoc quod Io-
 seph dixit, non esse aliquem sibi similem in scien-
 tia augurandi, * secundum Augu. Ioco dixit, non
 serio, referens forte hoc ad illud, quod vulgus de
 eo opinabatur, & sic et dispensator eius locutus est.

B AD SECUNDUM dicendum, quod illa a-
 thortitas loquitur de cognitione animi respectu
 eorum, quae ad eas pertinent, & ad haec praecogno-
 scenda, considerare earum voces, & motus non
 est illicitum, puta, si quis ex hoc, quod cornicula fre-
 quenter crocitat, praedicit pluuiam cito esse futuram.

AD TERTIUM dicendum, q^o Gedeon obseruauit
 recitationem, & expositionem somnij, accipiens ea
 pro homine, quasi ordinata ad sui instructionem a
 diuina prouidentia. Et similiter Eliezer attedit ver-
 ba puellae, oratione praemissa ad Deum.

ARTICVLVS VIII.

C Vtrum diuinitio sortium sit illicita.

AD OCTAVUM sic proceditur.
Vbi, quod diuinitio sortium
 sit illicita: Quia super illud Psal.
 30. In manibus tuis sortes meae: *
 dicitur glos. August. Sors non est
 aliquod mali, sed res in humana
 dubitatione diuinam iudicans
 voluntatem.

¶ 2. Praet. Ea, quae a sanctis in scri-
 pturis obseruata leguntur, non vi-
 dentur esse illicita: sed sancti viri
 tam in veteri, quam in nouo tes-
 tamento inueniuntur sortibus
 vsi esse. Legitur enim Iosue 7.
 quod Iosue ex praeccepto Domi-
 ni, iudicio sortium puniuit Acham,
 qui de anathemate surripuerat.
 Saul etiam forte deprehendit fi-
 lium suum Ionatham mel come-
 disse, vt habetur 1. Reg. 14. Ionas
 etiam a facie Domini fugiens, sorte
 deprehensus est, & in mare de-
 iectus, vt legitur Ione 1. Zacharias
 etiam sorte exijt, vt incensum pone-
 ret, vt legitur Luca 1. Matthias
 et est forte ab Apostolis in Apo-
 stolatum electus, vt legitur Act.

E 1. ergo videtur, quod diuinitio
 sortium non sit illicita.
 ¶ 3. Praet. Pugna pugilum, quae mo-
 nomachia dicitur. i. singularis co-
 certatio, & iudicia ignis, & aquae,
 quae dicuntur uulgaria, uidentur
 ad sortes pertinere, quia p hmoi
 aliqua exquiruntur occulta: sed
 hmoi non uidentur esse illicita,
 quia & David cu Philistaeo singu-
 lare inisse certam e legitur, ut
 habetur 1. Reg. 17. ergo ut, quod
 diuinitio sortium non sit illicita.

In lib. quae-
 stio. sup Ge-
 nelim cap.
 145. to. 4.

¶ Super Quaestio-
 nis nonagesimae
 articulum octa-
 uum.

¶ Artic. 8. eiusdem
 quae 95. aduerte
 va fortes primo iu-
 dicandae sunt, scilicet
 ex causa an expe-
 ctentur sortium euen-
 tus a Deo, an a caelo,
 an a fortuna, an a de-
 mone. Hic oportet
 primum facere la-
 pidem: quonia hoc
 spectat ad rationem
 fortis in communi.
 Multa aut alia consi-
 deranda sunt, quae
 spectat ad rationem
 fortis talis, puta, di-
 uinitio, vel consulto-
 ria, vel diuinitio.
 Et propterea pri-
 mo circa examē cau-
 sam uersabimur,
 & deinde ad specia-
 lia descendet sermo.
 Si igitur fortes ea ra-
 tione exercentur,
 vt a Deo fiat diuinitio,
 consilium, vel cog-
 nitio, necessitas requi-
 ritur inducens ad sor-
 tes, vt in litera dicitur,
 vt Dei tentatio
 eueretur cu alijs con-
 ditionibus in litera
 explanatis, scilicet,
 vt sit reuerentia ex
 parte hominis recur-
 rentis ad sortes: pro-
 portio ex parte actus,
 scilicet diuina oracu-
 la, puta, euangelia,
 & huiusmodi, non
 conuertatur ad sor-
 tes pro reprobis:
 & dispositio ex par-
 te materiae, vt scilicet,
 non sit materia
 prohibita fieri p sor-

¶ Contra e-
 154. Et op-
 25. 64. & 54.
 Et Ephe. 1.
 lect. 4. sin.
 * Aug. in Pl.
 30. conu-
 2. de me-
 dio pfa. de-
 clinando ad
 fin. to. 8.

ges, vt sunt electiones spiritualium prelatorum, vt patet extra de sortilegijs, capit. vlti. Si vero fortes exercentur, vt effectus expectetur a celo, distinguendum est: quia aut expectatur a celo ratione subiectionis actuum nostrorum concurrentium ad fortes, quales sunt extrahere paleam, aut schedulam, iacere plura puncta, & huiusmodi. Et hoc in licita datur, quia actus nostri non subiacent celo. Ego autem intelligo hanc damnationem, quando quis vitur nostris actibus tamquam absolute atq; simpliciter subiectis celo, & non quando quis vitur eidem, vel vt non deliberatis, & tamq; non humanis, vel vt alicuatenus ego subditis quod ad inclinationem: ad illa tamen, que celo subiacent. Quoniam primo modo est ibi falsitas: secundo autem non est certa falsitas. Et propterea non est damnanda, sed vitanda, ac timenda. Et iuxta hunc sensum intelligit authoris verba in tertio contra gent. capit. 154. cum dicit de somnijs, & istis, &c. quod reducere ea in corpora celestia habet modicam rationem: & ideo exilimandum est, qd ab aliquo cognoscere fiant. Accipe hanc vt dicta pro vitore parte ad consulendum, que sanioris doctrinae sunt, non ad damnationem de fendentiam hanc fieri quandoque a celo. Et hanc dixerim, vt qui legunt, aut docent, non sint precipites, sed caueant sibi, & alijs: non damnent tamen eos, qui seruatius superius dicitis, tantum sibi de celo promittunt. Aut expectatur euentus sortium a celo ratione talis temporis, puta, quia occurrit tunc tempus suae exaltationis secundum astrologiam, & propterea sperat, quod omnia in quibus agitur de iplo, celum inclinabit secundum suas vires in exaltationem ipsius, & sic forte caderet fors super illum illa hora: consolatio quippe ista licet leuis sit, damnanda tamen non est. Et hanc omnia toleranda precipue sunt, quando fortes non sunt precise propter celestem actionem, sed partim a fortuna, partim a celo, partim a diuina providentia sperantur. Si autem fortuna committitur euentus per fortes, tunc ex genere suo nullum peccatum apparet: sed ratione causa, puta, si ex leuitate fiant: vel ratione materiae, puta, quia in his, que per electionem fieri debent, aut aliuide, quam ex fortuna cognosci, aut haberi debent, peccatum est. Et quoniam tam consilia, quam furororum, & oculorum cognitiones, & magistratus atque officia ex diuina, aut humana providentia, agenda secundum rectam rationem sunt: ideo nec fors consultoria, nec diuinatoria, nec diuinatoria prelationum, & magistratum debet esse fortuna.

¶ Est tñ hic dubitandi locus. Qm̄ in littera dicitur non esse p̄t̄m vt fortibus diuinatorijs in temporalibus dignitatibus, que ad terrenam dispositionem ordinantur. Constat namq; qd hmoi fortes fortunæ comittuntur, sub diuina tamen providentia, sicut in reum diuisione. Et rō dubij est, quia in dignitatibus distribuendis agitur de malo cōi reip. qm̄ potest facile resp. incidere in malos rectores, & consequenter contingit exaltari prauos, & opprimi bonos &c. In diuisione autem rerum nulli fit iniuria, ex quo domini rerum committunt voluntarie fortunæ dominium earum. ¶ Sed hęc ambiguitas facile soluitur, si perceperimus quō intelligitur, quod fors est licita in dignitatibus temporalibus. Intelligitur namque quantum est ex suo genere, concurrentibus ceteris, que ad actum licitum exiguntur, quod non stulte fiat, quod sine iniuria alicuius &c. Vnde dupliciter contingit vt fortibus

q. 9. 5. cap. 5. sortis.

Art. 3. huius que.

SED CONTRA est, quod in De cre. 26. q. 5. * dicitur. Sortes, quibus cū sta vos vestris discriminatis propinicijs, quas patres damnauerūt, nihil aliud quàm diuinationes, & maleficia decernimus. Quomobrem uolumus omnino illas dānari, & vltra inter Christianos nolumus nominari: & ne exercentur, anathematis interdicto prohibemus.

RESPON. Dicendum, quod sicut supradictū * est, sortes proprie dicuntur cum aliquid fit, vt eius euentus considerato aliquid occultum innotescat. Et quidem si queratur iudicio sortium, quid cui sit adhibendum, siue illud sit res possessa, siue sit honor, siue dignitas, seu pena, aut actio aliqua, vocatur fors diuinatoria. Si autem inquiratur quid agere oporteat, vocatur fors consultoria. Si vero queratur quid sit futurū, vocatur fors diuinatoria. Actus autem hominum, qui requiruntur ad sortes, non subduntur dispositioni stellarum, nec etiam euentus ipsorum. Vnde si quis ea intentione sortibus vtatur, quasi huiusmodi actus humani, qui requiruntur ad sortes, secundum dispositionem stellarum sortiantur effectum, vana, & falsa est o-

in dignitatibus temporalibus. Primo pro de populo bonis, & malis, apas. & de paup, vel huiusmodi regimibus habentia naturalem dignitatem rationis creaturae prouideat sibi, & alijs: & commo-

pinio, & per consequens non carens demonum ingessione: ex quo talis diuinatorio erit superstitiosa, & illicita. Hac autem causa remota necesse est, quod fortium actuum expectetur euentus, vel ex fortuna, vel ex aliqua spirituali causa dirigente. Et si quidem ex fortuna, quod locum habere potest solum in diuinatorio sorte, non videtur habere nisi forte vitium vanitatis, sicut si aliqui non valentes aliquid concordari diuideri, velint fortibus ad diuisionem vt, quasi fortunæ exponentes quis quam partem accipiat. Si verò ex spirituali causa expectetur sortium iudicium, quandoque quidem expectatur ex demonibus, sicut testatur Ezech. 21. q. Rex Babylonis stetit in biuiio, capite diuinationum querens, committens sagittas interrogauit idola, extra consuluit, & tales sortes sunt illicitæ, & secundum canones prohibentur. Quandoque verò expectatur a Deo, secundum illud Prou. 16. Sortes manentur in sinu, sed a Domino preparantur: & talis fors secundum se non est malū, vt Aug. * dicit. Postest tamen in hoc quadrupliciter peccatum incidere. Primo quidem,

lo Spiritu sancto effici potest. Et propter dignitatibus spiritualibus, & non inueniuntur a demone euentus sortium expectantur expectationem idem fit iudicium in illis, tam tamen varium est iudicium propter In alijs namque supradictis lastris, sortium vires nature excedunt, ad Deum autem soluere dantem operam his. Et sic negat peccatum incurritur societas. In fortibus autem committunt, venes non solum in hoc, sed prudenter, siue solide hoc faciant: sed in uocatione remotior est sortium vitium. ¶ Circa duella, que in responsione aliter occurrit, an sint licita in aliquo casu, non an principes licite possint in casu dubij, quia extra de Purgatione vitium, nullo casu tolerandum dicitur duella. ¶ nomachiam, duella damnantur, vt in casu. Et quantum hætenus reperitur, innocens conuictus, mortis alicuius quod in hoc casu licite potest accipi: est mihi pugnare, quando alio modo potest est mihi alter dici debet, vt in de Lyra super 1. Regum, cap. 10. Quomobrem enimalis, vel civilis non potest aliter, sed quia licitum est pro defensione, & non re. De principibus quoque referuntur Rex Francorum, & Carolus Magnus, sustinuerunt: & quia licitum est tenentur maiora, que nisi duella licite

...den dia pauperu m, & homicidia, & quia author hic dicit, qd ad accedunt ad communem sortium rationem. Sortibus enim multis casibus vi licet.

...identiam huius materia inchoare oportet ad persequendo an duellum sit malum ex genere. Si enim est malum ex suo genere, vt menda...

...si absq; vlla necessitate ad fortes recurratur. Hoc.n. vñ ad Deitentionem pertinere. Vnde Amb. dicit * super Lucam. Qui forte eligitur, humano iudicio non comprehenditur. Secundo, si quis est in necessitate absq; reuerentia Dei sortibus vtatur. Vnde super Ad...

...multa namque sunt bella iusta, & vnus, & multa non eadem speciem, eiuſdem enim speciei est homicidium factum vnus, & a multis, coningit proculdubio esse bellum iustum vnus, & alterum, sicut inter regnum, & regnum. Nam quomodo iustum suscipitur defensionum bellum a regno vnus, &c. ita etiam iustum ego habeo bellum aduersus imperium, & licet me defendendo occido illum. Et rursus ego habeo minister iustitiae iustum habeo bellum aduersus reum aduersum, ita quod ex intentione licite occido illum. Non est autem duellum, hoc est, duorum bellum, iniustum ex genere, sed potest esse iustum ex vna parte. Oportet ergo ad causam insipienti suscipiendi belli talis. Notanter autem dixi, ly, suscipiendi, & ly, talis. Dixi suscipiendi, quia indicere duellum non licet, vt patet. Dixi, talis: quia aliqua causa potest esse iusta causa suscipiendi belli, quae non est iusta causa belli tamen, scilicet singularis, vt patet. Sex autem causae finales videntur, ad quas singularis pugna ordinatur. Prima est manifestatio veritatis, dum scilicet aliqui confidunt, quod victor sit, & alii non. Et sic licet ipse sit innocens, aut haereticus, & iniustus. Et tale certamen proprie vocatur duellum, & inter purgationes vulgares computatur, & damnatur ab ecclesia, extra de Purgatione vulgari, & in cap. Monomachia. Secunda est huiusmodi duellum licet, vt in littera dicitur, magis accedat ad rationem sortium, malum tamen est ex suo genere fortium, quia in propria ratione claudit, repugnantiam ad rectam rationem, scilicet inducere in testimonium, quod non est testimonium, quoniam constat habentes sui succumbere quandoque duello, vt patet in cap. Significantes, extra de Purgatione vulgari. Nec solum huiusmodi duellum est malum ex suo genere, sed etiam licet permissum ex suo genere, quia contra rectam rationem eligit vtique percutere proximum, & contra rectam rationem via vtiqueque ex proposito exponitur, & vulnere periculo cum Dei tentatione, & diuina vtique iudicij, vt in littera dicitur, & diabolica inuentio compleretur, vt in decretis loco allegato dicitur, & in littera tanquam in c. Consuluit. ibidem. Secunda causa est ostentatio virtutis, vt Goliath Philistaei dicebat duellum l. i. Reg. 17. Et tale bellum committere est perniciosum ex suo genere, propter eandem causam, quia scilicet contra rectam rationem eligit vtique percutere, & ostentationem virtutis quis pugnet. Et propterea David exortatur, qd Spiritu sancto motus pugnaverit cum Philistaeo. Errat in hac sicut & prima causa principes, concedentes quasi spectacula causa cum in bellis sunt, certamina quasi singularia, puta, de eorum hinc, & decem inde ad ostentationem virorum fortium. Diabolica sunt haec, & sicut duella iudicanda, eadem ratione. Nec exortatur eos tps belli, & confictus partialis hostium cum hostibus. Quoniam iusti causa belli in hoc partiali conflictu locum non habet, quia habens iustum bellum, ut sic, non ad ostentationem pugnae. Tertia causa est enatio ignominiae, quia, si reputatur nullus, & degeneris animi, si non acceptat duellum. Et haec ca licet apud aliquos plurimum valere videatur, apud tñ sapientes nulla est. Et quia rebus utendi est, ut sapientes, non ut plures,ideo secundum rectam rationem non est rationi consona causa haec. Et propterea duellum tale committere, malum pernitiosum est ex suo genere propter eandem rationem: quia contra rectam rationem vtique alienum eligit percutere, &c. Quarta causa est terminatio litis criminalis, aut civilis, quando, si non potest aliter terminari litem, si duello acceptato. Alioquin aut non acceptans duellum, iustitiam non potest consequi: aut litem succumbit cum suo, & multoties quandoque magno damno. Et hic oportet considerare, quod ad hoc, quod actus moralis sit licitus, oportet medium non esse disproportionatum fini: hic autem fini, qui est terminatio litis, proportionatum est medium, aut conuenientia partium, aut sententia iudicis, aut pugna bellica ex parte habentis iustitiam cum conditionibus requisitis ad iustum bellum. Et propterea tunc

A tantum duellum est licitum ad talem finem, scilicet ad terminandas lites, & contentiones, quando habet rationem iusti belli. Quod an sit possibile, hinc apparere potest. Bellum iustum aut est vindicatum, aut defensionum. Si est vindicatum, hoc est, quod dicitur bellum ad vindicandam iniuriam illatam patriae, &c. indicens bellum gerit personam iudicis, utpote utens publico gladio contra extraneos impugnatores reipublicae eadem ratione, qua utitur contra internos perturbatores, ut patet ex supradictis, cum de bello tractatur. Huiusmodi autem

Apostolorum dicit Beda. Sed si quae necessitate aliqua copulsi Deum putat sortibus ex ipso Apostolorum esse consulendum, videant hoc ipsos Apostolos non nisi collecto fratrum cetero, & precibus ad Deum suffragante. Tertio, si diuina oracula ad terrena negotia conuertatur.

Btem iudex, & iudex fungitur persona, & officio agentis. Agens autem debet superexcedere patiens, ut possit illud sibi subiicere. Et propterea huiusmodi bellum non debet nisi a potentiori iudici, & sic potentiori, ut licet uariis sit euentus belli, humana tamen ratione quasi certa sit victoria; aut saltem non succumbere: quemadmodum iudex contra internos perturbatores pacis non procedit, nisi habens tot satellites, vt sit quasi certus, quod capiet malefactores, &c. Hoc autem in duello seruari non potest, quia in singulari certamine aut pars est vtriusque conditio, aut vni facile possunt accidere in illo actu aliqua, quae fortiosem facient succumbere. Et propter hanc rationem, quamuis indicere bellum quandoque sit licitum, indicere tamen duellum, nunquam est licitum: quia est contra rectam rationem ex suo genere. Si vero bellum iustum est defensionum, prout patria aliqua indicium sibi bellum oportet aut sustinere, aut succumbere, tunc suscipiens bellum gerit personam, ac officium, & resistentis, & propulantis a se iniuriam: & ideo oportet imitari tunc res naturales, quae quantum possunt, resistunt contrariis suis. Et debet in huiusmodi bello fortificari, quantum fieri potest, virtus resistitua, & propulantis iniuriam. Contrarium autem huius fit in duello: quia dum vnus solus ponitur ad resistendum vni, & ad propulandum iniuriam ab eodem, debilitatur, ac nimis periculose consulitur huic defensionem. Et propterea, nisi actualiter vnica persona inuadatur, debet defendi iustitia cum multitudine forti, & non committi vnus periculo secundum rectam rationem corare, seu principe, cuius est bellum et defensionem assumere. Aliena est ergo natura duelli a natura iusti belli tam defensionum, quam vindicatum. Et propterea nulla ex parte inuenitur duellum esse proportionatum medium ad terminationem litis tam civilis, quam criminalis. Et quia non sunt facienda mala, vt veniant bona, patitur potius, qui non potest iura sua aliter tueri. In vno tamen casu licitum mihi videtur accipere duellum, quando scilicet accusator euidenter calumniatur, & prauelet contra me innocentem ad mortem, vel mutilationem. Tunc enim ex quo accusator impetit me iudicis gladio iniustissime, & sine dubio occidet, vel mutilabit me, ego non habens aliud refugium, habeo iustum bellum defensionum contra eum. Et propterea si ipse offerat mihi duellum, ego possum acceptare de consensu principis, & tueri me meliori modo quo possum. Hoc enim licet secundum apparentiam sit duellum, secundu veritatem non est nisi defensio contra inuadentem se personaliter ad mortem, vel mutilationem. Differt. n. in rem nihil, occidere me gladio proprio, & alieno. Vnde & Natha dixit ad David. Vri interfecisti gladio filiorum Amon. Secus autem est in alijs causis, quae defensio armata non est mihi licita, nisi contra inuadentem me armis: in alijs autem causis sola sententia iniusta fit inuasio. Nec opus est violentia in executione ex parte iudicis: quoniam non resistente absque armis omnia sunt. Quinta causa, est indulgentia multitudinis, quando, si inter duas patrias est bellum, & parcendo multitudini resoluitur de consensu partium totum bellum in duellum, vt legitur de Cosdroe filio, & Heraclio, in legenda exaltationis S. Crucis. Ob hanc siquidem causam non est licitum subire duellum. Et ratio est, quia declinat ad naturam belli ex vna parte iusti, ad naturam duelli, quod rationi rectae aduersari patet ex antedictis. Nec verba authoris in hac littera fauent duello, tamquam cuidam forti, sed damnant duella, vt ferrum candens, & aqua teruentem, minus tñ, qd illa, quia non expectatur miraculum. Et pp hoc dixit, qd magis appropinquat ad sortis rationem. Na ly, magis, coparatione ad praedicta dicit. Cu. n. oia posuerit in genere sortis, dixit duella magis participare de sortis ratione, qd ignem, & aquam, & no dicit esse puras sortes. Fateor tamen, qd in casu, quo pars habens iustum bellum cognoscit vires suas, & quod oportet aut configere, & succumbere, aut acceptare duellum, quod licite acceptat duellum. Transfert. n. quasi certum casum in dubium, & in spem victoriae vrendo omnibus suis viribus. Nec solum licitum est tali parti in praedicto inecessitatis articulo constituta acceptare,

Edda in fine commen tary ad l. ca. A. G. ro. 2.

Epist. 119. ca. 30. in li. 50. 2.

acceptare, sed etiam prouocare tale duellum, resoluendo bellum in duellum: quoniam ex parte sui vitur omnibus viribus suis melius in duello quam in bello, & propterea non peccat. Ex parte vero alterius partis suppominitur, quod habet bellum iniustum, & non solum ille, qui in duello coparebit, sed oēs parati sunt ad inuadendū iniuste patriam, vel exercitium, perionas, &c. Ac per hoc offerendo duellum, abducuntur à maiori malo, auferendo materiam maioris mali, non vt faciatur totū hoc, scilicet minus malum, sed vt facturi malum, peccent minus, quod est officiu angelorum, vt patet de decem viris, qui occiderunt, vt acciperet suos thesauros. Sexta causa, ē defensio. Et si quidem aliquis actualiter imperatur, non est dubium, quod vim vt repellere liceat cum moderamine inculpata metela: sed hoc non proprie est duellum, quoniam duellum sonat duorum bellum ex condicto. Et propterea cum ex ratione monstrari sit, quod duorum bellum ex condicto non est conueniens medium ad defensionem huius, aut discordie civilis, aut criminalis, quia non potest habere rationem iusti belli ex quacumque parte, nisi in duobus casibus supradictis: scilicet non est licitum duellum pro defensione. Videtur autē in hoc quidam falli, quod non discernunt inter hęc duo, scilicet bellū, & duellū. Et putant, quod, quia licet pugnat pro se, & suis, ideo licet duellum committere, quod tū monstratum est non sequi: quia alia est ratio de bello, & alia de duello, vt patet ex dictis. Et ex his patet, quid de principibus concedentibus duella, dicendum sit. Collat. n. quod peccant concedendo, non peccant autem permittendo ex vrgenti causa: sicut nec peccant permittendo viuas, & meretrices.

In fine commentarij c. 1. Ad. Apollon. 10. 3.

Epist. 119. in re. med. & li. 50. 2.

lib. 1. ca. 38. om. g.

2. q. 5. c. Con. suum, ante med.

à quolibet, sacri non censent canonorum patrum documento factam perfitiō ad inuentionem non est. Spontanea enim confessio, velle tione publica delicta, habito p̄cepto re, concessa sunt nostro regimine. Ita vero; & in cognita illi sunt regimine nouit corda filiorum hominum videtur esse de lege duellorum, mōdit ad communem rationem formam non expeclatur ibi miraculosus effectus quando pugiles iunt valde imparte.

QVAESTIO XCVI
De superstitiōibz obseruantiarum in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de superstitiōibz obseruantiarum.

Et circa hoc quaruntur quatuor.

¶ Primo, De obseruantis ad scientiam acquirendam, que traduntur in arte notoria.

¶ Secundo, De obseruantis, que ordinantur ad aliqua corpora immutanda.

¶ Tertio, De obseruantis, que ordinantur ad conuicturas fumendas fortiorius, vel infortiorum.

¶ Quarto, De suspensiōibz sciorum verborum ad collum.

ARTICVLVS PRIMVS
Vtrum vti obseruantis artis notoria sit illicitum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod vti obseruantis artis notoria non sit illicitum. Vnde dicitur illicitum. Vnde magister nus operis, sicut homicidium, vel modo, ex eo, quod ordinantur ad collum cut cum aliquis dateleemōm per gloriā: sed ea, que obseruantur secundum genus operis, non sunt quedam ieiunia, & orationes ad Deum tur etiam ad bonum finem, scilicet adquirendam: ergo vti humilitatis non est illicitum.

¶ 2. Præter. Daniel. 1. legitur, quod perbus dedit Deus scientiam, & c. in libro, & sapientia: sed obediens sunt secundum aliqua ieiunia, & c. dam: ergo videtur, quod diuinitas effectum: non ergo illicitum esse.

¶ 3. Præterea. Ideo videtur esse damonibus inquirere de futuris: gnoscunt, sed hoc est proprium damonibus, sed veritates scientiarum humanarum scientia sunt de his, que sunt etiam per. que subiacent humanarum magis damonum, qui sunt perquisitu. ¶ dicit: ergo non videtur esse

